

دانشگاه پیام نور
مرکز تهران غرب
گروه علمی : مدیریت

عنوان پایان نامه :

تدوین برنامه راهبردی (استراتژیک) ساماندهی عشایر استان تهران
با استفاده از روش **SWOT**

نگارش :

سیروس نصیری

استاد راهنما:

دکتر سید علی اکبر احمدی

استاد مشاور:

دکتر امیر حسین امیر خانی

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته مدیریت دولتی گرایش تحول

سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰

تقدیم به :

عشایری که امامان

ذخایر انقلابشان

نامید.

تشکر و قدردانی

سکر خدای بخشده مهربان را که توفیق خدمتی هر چند ناچیز به نگارنده این رساله عطا فرمود تا در مورد تدوین برنامه راهبردی (استراتژیک) ساماندهی عشایر استان تهران پژوهشی را به رشته تحریر در آوردم تا ضمن کاربردی بودن مزایای آن، در اتمام مقطعی دیگر از تحصیلات دانشگاهی عنایتی دو صد چندان بر این بنده خود عطا فرمود.

بدینوسیله از استاد راهنمای عزیز جناب آقای دکتر سید علی اکبر احمدی و استاد مشاور گرامی جناب آقای دکتر امیر حسین امیرخانی که با صبر و سکینایی محبت نمودند تا پایان نامه اینجانب را مطالعه و نکات مهم را تذکر دهند نهایت تشکر و سپاسگزاری خود را اعلام می‌دارم.

همچنین شایسته است از زحمات کلیه پرسنل و مدیریت امور عشایر استان تهران علی‌الخصوص آقای مهندس محمد منظر لطف مسئول واحد مطالعات آن مدیریت و دوست خوبم احمد مهدیان سکر نموده و قدردانی نمایم.

در خاتمه امید است که این اثر پژوهشی که بارویکردی کاربردی تدوین شده مورد استفاده بیش از پیش ذینفعان خصوصاً جامعه، مولدزحمکش و پرتلاش عشایر استان تهران قرار گیرد.

چکیده

کوچندگی یکی از قدیمی ترین روش های زندگی بشری برای سازگاری با شرایط محیطی و بهره برداری از منابع طبیعی به ویژه مراتع می باشد. اما در مقاطع مختلف به دلایل سیاسی، امنیتی، رفاهی، خدماتی و سایر موارد، یکجا نشینی و اسکان عشایر مورد توجه قرار گرفته است. در استان تهران جامعه عشایری از حدود چهارصد سال پیش تا دهه های گذشته بدلیل مختلف از اکثر نقاط کشور به این استان مهاجرت نموده و به علت ویژگیهای اقلیمی و جغرافیایی این استان تاکنون به همان شیوه معیشت پدران خود یعنی دامداری از طریق کوچ به مناطق بیلاقی، میانبند و قشلاقی ادامه داده اند. با توجه به اینکه جامعه عشایری در بسیاری از مناطق جهان و کشور ما تحت تاثیر جریان نوسازی شهری رو به افول نهاده و اسکان حمایت شده از سوی دولت ها شدت یافته است، این تحقیق به تدوین برنامه راهبردی (استراتژیک) ساماندهی عشایر استان تهران می پردازد. بدین منظور جهت تعیین نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدید جامعه عشایری در قالب ماتریس SWOT بررسیهای لازم صورت پذیرفته و سپس استراتژیهای ساماندهی جامعه عشایری استان تهران انتخاب شدند. در این بررسی عوامل چهارگانه استراتژیک توسط خبرگان جامعه عشایری تعیین و سپس صحت آن از طریق توزیع پرسشنامه با ۴۱ سوال در بین جامعه عشایری به آزمون گذاشته شد. بر این اساس عوامل استراتژیک تعیین شد که مهمترین آن بر این فرضیه تأکید نموده است که استراتژی اسکان در قشلاق و کوچ در بیلاق مناسب است. سپس در ادامه برنامه های عملیاتی دستیابی به اهداف تعیین شده تدوین و در پایان چشم انداز ۱۴۰۴ امور عشایر استان تهران ترسیم گردید. بر اساس نتایج بدست آمده عشایر استان تهران در افق ۲۰ ساله جامعه ای سامان یافته و برخوردار با سهم عادلانه از منابع، امکانات، خدمات عمومی و زیر بنایی، نیاز های اساسی و فرصت های برابر با جوامع شهری و روستایی در کلیه زمینه ها خواهد بود.

فهرست مطالب، جداول و نمودارها

پیشگفتار : ۱

فصل اول: طرح تحقیق (کلیات) ۲

۱-۱- بیان مسأله ۳

۲-۱- ضرورت پژوهش ۴

۳-۱- اهداف طرح ۴

۴-۱- چه کاربردی از انجام این تحقیق متصور است؟ ۴

۵-۱- استفاده کنندگان از نتیجه تحقیق ۴

۶-۱- سؤالات تحقیق و فرضیه کلی ۵

۷-۱- فرضیه‌ها ۵

۸-۱- روش تحقیق ۵

۱-۸-۱- جامعه و نمونه آماری: ۵

۲-۸-۱- نمونه و روش نمونه‌گیری: ۶

۳-۸-۱- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات ۶

۹-۱- تعریف واژه‌ها و اصطلاحات ۷

۱۰-۱- برنامه ریزی استراتژیک ۷

SWOT ۷

۱۱-۱- عشایر ۷

۱۲-۱- استان تهران ۷

فصل دوم: ادبیات تحقیق ۸

۱-۲- تعریف مدیریت ۹

قال الامام علی (ع): ۹

۱-۱-۲- تعریف مدیریت راهبردی (استراتژیک) ۹

- ۱۰-۲-۱-۲- برنامه ریزی مدیریت استراتژیک ۱۰
- ۱۰-۲-۲- تعریف برنامه ریزی ۱۰
- ۱۱-۲-۳- انواع برنامه ریزی ۱۱
- ۱۱-۲-۴- برنامه ریزی استراتژیک ۱۱
- ۱۲-۲-۵- برنامه ریزی استراتژیک در بخش دولتی ۱۲
- ۱۲-۲-۶- مدل برایسون ۱۲
- ۱۳-۲-۶-۱- مراحل فرایند برنامه ریزی استراتژیک در مدل برایسون به شرح زیر می باشد: ۱۳
- ۱۷-۲-۶-۲- مدل هاروارد ۱۷
- ۱۸-۲-۷- انواع استراتژی ۱۸
- ۱۸-۲-۷-۱- استراتژیهای کلان ۱۸
- ۱۹-۲-۷-۲- استراتژیهای فرعی ۱۹
- ۱۹-۲-۷-۱- ماتریس SWOT : چهار دسته استراتژی حاصل از بررسی نقاط قوت و ضعف و فرصت ها و تهدیدها: ۱۹
- ۱۹-۲-۷-۲- استراتژی های SO ۱۹
- ۲۰-۲-۷-۳- استراتژی های WO ۲۰
- ۲۰-۲-۷-۴- استراتژی های ST ۲۰
- ۲۰-۲-۷-۵- استراتژی های WT ۲۰
- ۲۱-۲-۷-۳- سایر استراتژیهای فرعی ۲۱
- ۲۱-۲-۸- ابزارهای برنامه ریزی استراتژیک ۲۱
- ۲۲-۲-۸-۱- نگرشی به روش تحلیلی SWOT ۲۲
- ۲۲-۲-۸-۲- معرفی تحلیل SWOT ۲۲
- ۲۳-۲-۸-۳- تعاریف نقاط قوت و ضعف و فرصتها و تهدیدات: ۲۳
- ۲۳-۲-۸-۴- مدل تحلیل SWOT و پیشنهاد راهبردهای خرد و کلان ۲۳
- ۲۴-۲-۸-۵- قواعد حاکم بر ماتریس تحلیلی SWOT : ۲۴
- ۲۹-۲-۸-۶- مراحل پیاده سازی آنالیز SWOT : ۲۹
- ۳۳-۲-۸-۷- نمایش ماتریسهای مورد استفاده در روش تحلیل SWOT ۳۳
- ۳۴-۲-۸-۸- روش کمی تحلیل SWOT : ۳۴
- ۳۴-۲-۸-۹- نحوه طراحی جدول EFE ۳۴
- ۳۷-۲-۸-۱۰- نحوه طراحی جدول IFE ۳۷

- ۳۹-۸-۱۱-۲ ترکیب تحلیل SWOT با کارت امتیازات متوازن BSC..... ۳۹
- ۳۹-۸-۱۲-۲ کار برد تحلیل SWOT در سطح کشورها: ۳۹
- ۹-۲-۹- سیمای کلی عشایر کشور در سازمان امور عشایر ایران..... ۴۱
- ۹-۲-۱- محوره‌های اصلی فعالیتهای سازمان در مناطق عشایری : ۴۱
- ۹-۲-۲- طرح مطالعات جامع مناطق عشایری (ساماندهی عشایر)..... ۴۲
- ۹-۲-۳- طرح ارائه خدمات به کوچندگان:..... ۴۴
- ۹-۲-۴- عملیات اجرائی اسکان : ۴۴
- ۹-۲-۵- طرح جایگزینی سوخت فسیلی ۴۷
- ۹-۲-۶- اقدامات انجام شده توسط سایر دستگاههای اجرائی در قالب آئین نامه ساماندهی عشایر ۴۹
- ۱۰-۲-۱- استان تهران ۵۰
- ۱۰-۲-۱-۱- اوضاع طبیعی و جغرافیائی (موقعیت ، اقلیم ، فیزیوگرافی ، منابع آب ، خاک ، پوشش گیاهی) ۵۰
- ۱۰-۲-۱-۱-۱- موقعیت جغرافیائی و تقسیمات سیاسی ۵۰
- ۱۰-۲-۱-۷-۲- پیشینه تهران ۵۲
- ۱۰-۲-۲- آب و هوای استان : ۵۳
- ۱۰-۲-۱-۲-۱- میانگین سالیانه دما: ۵۳
- ۱۰-۲-۲-۲- بارشهای سالانه ۵۴
- ۱۰-۲-۳-۱-۰-۲- اقلیم استان تهران ۵۴
- ۱۰-۲-۴- محیط زیست ۶۰
- ۱۰-۲-۴-۱-۰-۲- مناطق حفاظت شده و پارک های ملی ۶۰
- ۱۰-۲-۴-۱-۱-۰-۲- منطقه حفاظت شده لار ۶۱
- ۱۰-۲-۴-۱-۲-۰-۲- منطقه حفاظت شده ورجین ۶۱
- ۱۰-۲-۴-۱-۳-۰-۲- پارک ملی کویر ۶۱
- ۱۰-۲-۴-۱-۴-۰-۲- پارک ملی خجیر و سرخه حصار ۶۲
- ۱۰-۲-۴-۲-۰-۲- فیزیوگرافی ۶۲
- ۱۰-۲-۵-۱-۰-۲- وضعیت منابع آب ۶۳
- ۱۰-۲-۵-۱-۰-۲- منابع آب سطحی ۶۳
- ۱۰-۲-۵-۲-۰-۲- منابع آب زیرزمینی ۶۳

- ۶۴..... آب های تلفیقی ۳-۵-۱۰-۲
- ۶۴..... نتایج ارزیابی فنی بیلان آب های زیر زمینی ۴-۵-۱۰-۲
- ۶۴..... مراتع ۶-۱۰-۲
- ۶۵..... ویژگیهای انسانی ۷-۱۰-۲
- ۶۵..... جمعیت ۱-۷-۱۰-۲
- ۶۶..... کشاورزی ۲-۷-۱۰-۲
- ۶۷..... محصولات زراعی ۱-۲-۷-۱۰-۲
- ۶۹..... محصولات باغی ۲-۲-۷-۱۰-۲
- ۶۹..... تولیدات دام و طیور ۳-۲-۷-۱۰-۲
- ۷۰..... تولید آبزیان ۴-۲-۷-۱۰-۲
- ۷۱..... عشایر استان تهران ۱۱-۲
- ۷۱..... وضعیت انسانی ۱-۱۱-۲
- ۷۱..... پیشینه تاریخی ایلات و اقوام استان تهران ۱-۱-۱۱-۲
- ۷۲..... جزئیات طوایف : ۲-۱-۱۱-۲
- ۷۵..... معرفی ایلات و طوایف کوچنده ۳-۱-۱۱-۲
- ۸۲..... تعداد خانوار و جمعیت (ساختار سنی ، جنسی) در دوره های استقرار بیلاقی و قشلاقی ۴-۱-۱۱-۲
- ۸۵..... تغییر و تحولات جمعیت عشایری (۸۷ - ۷۷ - ۱۳۶۶) ۵-۱-۱۱-۲
- ۸۹..... وضعیت توزیع جغرافیایی ، فضایی عشایر ۲-۱۱-۲
- ۸۹..... قلمرو پراکنش جمعیت عشایری در زیست بوم ، سامانه و کانون های توسعه بر اساس روش GIS ۱-۲-۱۱-۲
- ۹۵..... وضعیت شاخص های توسعه انسانی عشایر استان (سواد ، بهداشت ، آب آشامیدنی ، مسکن و گاز) ۳-۱۱-۲
- ۹۵..... وضعیت سواد عشایر استان تهران ۱-۳-۱۱-۲
- ۹۶..... وضعیت کانون های توسعه استان و امکانات آن ها ۲-۳-۱۱-۲
- ۹۶..... الگوهای کوچ و ایلراه ها (انواع ، اشکال ، وسیله و مسافت) ۳-۳-۱۱-۲
- ۹۹..... ساختار اقتصادی عشایر ۴-۱۱-۲
- ۹۹..... مراتع ۱-۴-۱۱-۲
- ۱۰۹..... دامداری ۲-۴-۱۱-۲
- ۱۱۰..... زراعت و باغداری ۳-۴-۱۱-۲
- ۱۱۴..... صنایع (دستی ، تبدیلی و ...) ۴-۴-۲۲-۲

- ۱۱۴-۲-۱۱-۵- وضعیت درآمدخانوارهای عشایری.....
- ۱۱۵-۲-۱۲- تشکیلات اداری امور عشایر و وضعیت خدمات رسانی به عشایر.....
- ۱۱۵-۲-۱۲-۱- تشکیلات اداری عشایر (استان - شهرستانها).....
- ۱۱۶-۲-۱۲-۲- اتحادیه و شرکتهای تعاونی عشایر.....
- ۱۱۶-۲-۱۲-۳- عمده فعالیتهای شبکه تعاونیهای عشایری استان:.....
- ۱۱۷-۲-۱۳- سابقه تحقیقات و مطالعات انجام گرفته:.....

فصل سوم: روش تحقیق ۱۲۹

- ۱۳۱-۳-۱- روش اجرای پژوهش (روش تحقیق):.....
- ۱۳۱-۳-۲- جامعه و نمونه آماری:.....
- ۱۳۱-۳-۳- نمونه و روش نمونه گیری:.....
- ۱۳۲-۳-۱- محاسبه حجم نمونه آماری از رابطه کوکران با حجم جامعه محدود.....
- ۱۳۲-۳-۲- جدول نمونه گیری مورگان برای برآورد حجم نمونه.....
- ۱۳۳-۳-۳- روشهای گرد آوری داده ها:.....
- ۱۳۴-۳-۴- روشهای مورد نظر برای تجزیه و تحلیل داده ها و آزمون فرضیه ها (سوالات تحقیق):.....
- ۱۳۴-۳-۵- پرسشنامه.....
- ۱۳۵-۳-۶- کنترل کیفی داده ها در SPSS.....
- ۱۳۵-۳-۷- (Validity) اعتبار و روایی.....
- ۱۳۶-۳-۸- (Reliability) پایایی.....
- ۱۳۶-۳-۹- رابطه روایی و پایایی.....
- ۱۳۶-۳-۱۰- مدل مفهومی و فرآیند پژوهش.....
- ۱۳۶-۳-۱۰-۱- شناسایی اهداف و وظایف اداره امور عشایر استان تهران.....
- ۱۳۷-۳-۱۰-۲- تحلیل ذینفعان (دولت و جامعه عشایری استان تهران).....
- ۱۳۸-۳-۱۰-۳- شناسایی وضعیت موجود در قالب ماتریس SWOT.....
- ۱۳۸-۳-۱۰-۴- شناسایی و تدوین نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدها توسط خبرگان.....
- ۱۳۹-۳-۱۰-۵- آزمون عوامل تعیین شده SWOT با استفاده از پرسشنامه عملیاتی.....
- ۱۳۹-۳-۱۱- تعیین استراتژیها.....
- ۱۳۹-۳-۱۲- تایید یا رد فرضیه های تحقیق.....
- ۱۴۱-۳-۱۳- شرح طرحها، اقدامات و برنامه ها.....

۱۴۳-۱۴ - تنظیم دورنمای آینده..... ۱۴۲

فصل چهارم: (داده‌ها و تجزیه و تحلیل آنها) ۱۴۳

۱-۴-۱- شناسایی اهداف و وظایف اداره امور عشایر استان تهران ۱۴۴

۱-۴-۱-۱- هدف و وظایف اساسی ۱۴۴

۱-۴-۲- وظایف واحدهای استانی ۱۴۶

۲-۴-۲- تحلیل ذینفعان (دولت و جامعه عشایری استان تهران) ۱۴۷

۱-۴-۲-۱- دولت ۱۴۷

۲-۴-۲-۲- جامعه عشایری استان تهران ۱۴۷

۱-۴-۲-۲-۱- جمع‌بندی وضعیت کنونی (موجود) عشایر استان ۱۴۷

۳-۴-۳- شناسایی و تدوین نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدها توسط خبرگان ۱۵۰

۱-۴-۳-۱- فرصتهای محیطی Opportunities ۱۵۰

۲-۴-۳-۲- تهدیدات خارجی Threats ۱۵۰

۳-۴-۳-۳- نقاط قوت داخلی Strengths ۱۵۱

۴-۴-۳-۴- ضعفهای داخلی Weaknesses ۱۵۲

۵-۴-۵- آزمون عوامل تعیین شده SWOT با استفاده از پرسشنامه عملیاتی ۱۵۳

۱-۴-۵-۱- توصیف عملیاتی عوامل تعیین شده SWOT ۱۵۳

۲-۴-۵-۱-۲- نمونه‌گیری اولیه: ۱۵۷

۳-۴-۵-۱-۳- پایایی و روایی پرسشنامه ۱۵۸

۴-۴-۵-۱-۴- تعداد نمونه مورد نیاز ۱۵۸

۵-۴-۵-۱-۵- نتایج توزیع پرسشنامه ها ۱۵۸

۶-۴-۵-۱-۶- انطباق نتایج حاصله با عوامل تعیین شده SWOT ۱۶۱

۶-۴-۶- تعیین استراتژیها ۱۶۵

۱-۴-۶-۱- استراتژیهای SO : ناحیه ۱: استفاده از فرصتها با استفاده از نقاط قوت = استراتژیهای تهاجمی ۱۶۸

۲-۴-۶-۲- استراتژیهای WO : ناحیه ۲: از مزیت‌هایی که در فرصت نهفته است استفاده نمائیم برای جبران نقاط ضعف = استراتژیهای تغییر جهت ۱۶۹

۳-۴-۶-۳- استراتژیهای ST : ناحیه ۳: استفاده از نقاط قوت برای جلوگیری از تهدیدها = استراتژیهای تنوع ۱۶۹

۴-۴-۶-۴- استراتژیهای WT : ناحیه ۴: به حداقل رساندن زیانهای ناشی از تهدیدها و نقاط ضعف = استراتژیهای تدافعی ۱۷۰

۷-۴-۷- بررسی نهایی تایید یا رد فرضیه‌های تحقیق ۱۷۲

۱-۴-۷-۱- فرضیه اول: ۱۷۲

- ۱۷۲..... ۲-۷-۴- فرضیه دوم:
- ۱۷۲..... ۳-۷-۴- فرضیه سوم:
- ۱۷۲..... ۴-۷-۴- فرضیه چهارم:
- ۱۷۳..... ۸-۴- شرح طرحها ، اقدامات و برنامه ها.....
- ۱۷۳..... ۱-۸-۴- استراتژی کوچ (استان و شهرستان) (برنامه های بیلاق ، قشلاق و میانبند).....
- ۱۸۲..... ۲-۸-۴- برنامه اسکان.....
- ۱۸۲..... ۳-۸-۴- معرفی پتانسیل های بالقوه و بالفعل کانون های توسعه.....
- ۱۸۳..... ۴-۸-۴- وضعیت کانونهای توسعه.....
- ۱۸۳..... ۵-۸-۴- تعیین ظرفیت تعداد خانوار قابل اسکان و ساماندهی در کانون.....
- ۱۸۳..... ۶-۸-۴- پروژه های اجرایی پیشنهادی (مورد نیاز کانونهای) توسعه.....
- ۲۰۳..... ۹-۴- وضعیت سامانه های کوچنده :
- ۲۰۴..... ۱-۹-۴- اولویت ساماندهی در دو بخش استراتژی کوچ و اسکان عشایر استان.....
- ۲۰۵..... ۱۰-۴- تنظیم دورنمای آینده.....
- ۲۰۵..... ۱-۱۰-۴- ارائه سیمای عشایر استان در شرایط اجرای راهبردها :
- ۲۰۵..... ۲-۱۰-۴- چشم انداز ۱۴۰۴ امور عشایر استان تهران.....

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادها..... ۲۰۷

- ۲۰۸..... ۱-۵- نتیجه گیری.....
- ۲۰۹..... ۲-۵- پیشنهاد برای ساماندهی در کوچ :
- ۲۱۰..... ۳-۵- پیشنهاد برای ساماندهی اسکان :
- ۲۱۱..... ۴-۵- پیشنهادات کلی :

منابع..... ۲۱۳

پیوستها..... ۲۱۷

چکیده انگلیسی..... ۲۷۰

جدول ۱-۲ : گونه شناسی اسنو و مایلز..... ۱۸

جدول ۲-۲ : گونه شناسی مایکل پورتر (استراتژیهای عام مایکل پورتر)..... ۱۸

جدول ۳-۲ : گونه شناسی گلوک و جاچ..... ۱۹

جدول ۲-۴ : نمونه‌ای از تجزیه و تحلیل نقاط قوت و ضعف و فرصتها و تهدیدات.....	۲۵
جدول ۲-۵ : تجزیه و تحلیل SWOT.....	۲۶
جدول ۲-۶ : انواع استراتژیها در ماتریس SWOT.....	۳۰
جدول ۲-۷ : تجزیه و تحلیل ضعفها ، قوتها ، فرصتها و تهدیدها (SWOT) بهبود یافته.....	۳۲
جدول ۲-۸ : ماتریس اولویت بندی عوامل داخلی.....	۳۳
جدول ۲-۹ : ماتریس اولویت بندی عوامل خارجی.....	۳۳
جدول ۲-۱۰ : ماتریس SWOT.....	۳۳
جدول ۲-۱۱ : EFE سازمان.....	۳۶
جدول ۲-۱۲ : IFE سازمان.....	۳۷
جدول ۲-۱۳ : مطالعات انجام شده توسط دفتر مطالعات از سال ۸۴ تا ۸۷.....	۴۳
جدول ۲-۱۴ : پروژه های طرح خدمات پشتیبانی به کوچندگان در سال ۸۴ و ۸۵ و ۸۶ و ۸۷.....	۴۴
جدول ۲-۱۵ : پروژه های طرح عملیات اجرای اسکان در سالهای ۸۴ و ۸۵ و ۸۶ و ۸۷.....	۴۵
جدول ۲-۱۶ : توسعه فعالیت های زیربنائی در مناطق عشایری و برخوردار کردن عشایر از شاخصه های توسعه.....	۴۵
جدول ۲-۱۷ : پروژه های طرح ساماندهی به مدیریت های محلی در جامعه عشایری.....	۴۶
جدول ۲-۱۸ : پروژه های آموزشی و ترویجی (دوره های برگزار شده).....	۴۶
جدول ۲-۱۹ : طرح: جایگزینی سوخت فسیلی.....	۴۷
جدول ۲-۲۰ : طرح: بهسازی و تولید در کانونهای اسکان عشایر.....	۴۸
جدول ۲-۲۱ : طرح : تنظیم کوچ و مدیریت چرا.....	۴۸
جدول ۲-۲۲ : عملکرد تسهیلات بانکی به عشایر در چهار سال اول برنامه چهارم.....	۴۹
جدول ۲-۲۳ : عملکرد دستگاههای اجرائی در قالب آئین نامه ساماندهی عشایر.....	۴۹
جدول ۲-۲۴ : مشخصات عمومی شهرستانهای استان تهران بر اساس تقسیمات کشوری.....	۵۱
جدول ۲-۲۵ : نتایج طبقه‌بندی اقلیمی ایستگاه‌های هواشناسی منتخب استان در سیستم طبقه‌بندی اقلیمی.....	۵۷
جدول ۲-۲۶ : جمعیت استان تهران طی سالهای ۱۳۶۵ تا ۱۳۸۵.....	۶۶
جدول ۲-۲۷ : جمعیت عشایر استان در شهرستان ها در بیلاق و قشلاق (سرشماری سال ۱۳۸۷).....	۷۷
جدول ۲-۲۸ : جمعیت ایلات و طوایف در سرشماری سال ۱۳۸۷ در شهرستان های استان تهران.....	۷۹
جدول ۲-۲۹ : جمعیت عشایر قشلاقی در سنین مختلف از سرشماری سال ۱۳۸۷.....	۸۳
جدول ۲-۳۰ : جمعیت عشایر بیلاقی در سنین مختلف از سرشماری سال ۱۳۸۷.....	۸۴
جدول ۲-۳۱ : جمعیت عشایر در سه دوره سرشماری.....	۸۶
جدول ۲-۳۲ : آمار جمعیت و دام عشایر استان تهران بر اساس مطالعه سامانه بندی و خدمات پزشکی.....	۸۷
جدول ۲-۳۳ : زیست بومهای عشایر استان تهران (سرشماری سال ۱۳۸۷).....	۹۰

- جدول ۲-۳۴: سامانه های دارای عشایر برون کوچ ۹۰
- جدول ۲-۳۵: مراتع عشایری شهرستانها بر اساس مطالعه سامانه بندی ۱۳۷۹ ۹۳
- جدول ۲-۳۶: کانونهای هدایتی و خودجوش عشایر استان تهران ۱۳۸۷ ۹۴
- جدول ۲-۳۷: آمار تحصیلات عشایر استان تهران ۹۵
- جدول ۲-۳۸: نوع کوچ عشایر از قشلاق به ییلاق در سرشماری سال ۱۳۸۷ ۹۸
- جدول ۲-۳۹: نوع کوچ عشایر از ییلاق به قشلاق در سرشماری سال ۱۳۸۷ ۹۸
- جدول ۲-۴۰: مراتع عشایر استان تهران بر اساس سامانه بندی ۱۳۷۹ ۱۰۰
- جدول ۲-۴۱: مراتع استان تهران ییلاق و قشلاق ۱۰۱
- جدول ۲-۴۲: تولید علوفه مرتعی استان تهران ۱۰۱
- جدول ۲-۴۳: تولید علوفه مرتعی عشایر استان تهران ۱۰۲
- جدول ۲-۴۴: علوفه مورد نیاز دام عشایر استان تهران ۱۰۳
- جدول ۲-۴۵: تولید علوفه عشایر استان ۱۰۴
- جدول ۲-۴۶: تولید پس چر مزارع عشایر ۱۰۴
- جدول ۲-۴۷: علوفه دستی و پس چر مزارع خریداری عشایر (سال ۱۳۸۸) ۱۰۷
- جدول ۲-۴۸: آمار دام عشایر در سرشماری سال ۱۳۸۷ (ییلاقی و قشلاقی) ۱۰۹
- جدول ۲-۴۹: صنایع دستی عشایر - امور عشایر شهرستانها (۱۳۸۷) ۱۱۱
- جدول ۲-۵۰: صنایع تبدیلی غیر لبنی - امور عشایر شهرستانها (۱۳۸۷) ۱۱۲
- جدول ۲-۵۱: تولید شیر - امور عشایر شهرستانها ۱۳۸۷ (رأس - تن) ۱۱۲
- جدول ۲-۵۲: تولید لبنی - امور عشایر شهرستانها ۱۳۸۷ (کیلوگرم - ریال) ۱۱۳
- جدول ۲-۵۳: آمار تولیدات عشایر سرشماری سال ۱۳۸۷ - کیلوگرم ۱۱۳
- جدول ۲-۵۴: وضعیت استخدامی پرسنل امور عشایر استان تهران ۱۱۵
- جدول ۳-۱: نمونه گیری مورگان ۱۳۳
- جدول ۳-۲: تجزیه و تحلیل SWOT ۱۴۰
- جدول ۴-۱: عملکرد اعتبارات امور عشایر استان تهران در سالهای اخیر (میلیون ریال) ۱۴۸
- جدول ۴-۲: تولیدات سالیانه عشایر استان ۱۴۹
- جدول ۴-۳: توصیف عملیاتی عوامل تعیین شده SWOT ۱۵۳
- جدول ۴-۴: تایید یا رد عوامل تعیین شده swot بر اساس نتایج پرسشنامه ۱۶۲
- جدول ۴-۵: ماتریس تقابل عوامل خارجی و داخلی ۱۶۶
- جدول ۴-۶: برنامه آموزش و ترویج ۱۷۳
- جدول ۴-۷: تامین انرژی ۱۷۴

جدول ۴-۸: بهره برداری از آب و خاک	۱۷۴
جدول ۴-۹: تامین آب شرب انسان و دام	۱۷۵
جدول ۴-۱۰: بهداشت و درمان و دامپزشکی	۱۷۶
جدول ۴-۱۱: برنامه اتراقگاهها	۱۷۶
جدول ۴-۱۲: گذرگاهها و راههای عشایری	۱۷۶
جدول ۴-۱۳: خدمات عمومی	۱۷۷
جدول ۴-۱۴: خدمات پشتیبانی تولید	۱۷۸
جدول ۴-۱۵: زیر بنایی	۱۷۹
جدول ۴-۱۶: ساماندهی و توانمند سازی شبکه تعاونیها	۱۷۹
جدول ۴-۱۷: مطالعات	۱۸۰
جدول ۴-۱۸: سایر خدمات دستگاهها	۱۸۱
جدول ۴-۱۹: شناسایی عشایر داوطلب اسکان در کانونهای توسعه	۱۸۲
جدول ۴-۲۰: تعداد و انواع و ویژگی های کانونهای توسعه: (وسعت، نوع، اشتغال)	۱۸۲
جدول ۴-۲۱: پتانسیل های بالقوه و بالفعل کانون های توسعه	۱۸۳
جدول ۴-۲۲: جداول پروژه های پیشنهادی هر کانون برای اجرا در یک برنامه ۱۵ ساله	۱۸۴
نقشه ۲-۱: موقعیت جغرافیایی استان تهران در کشور ایران	۵۰
نقشه ۲-۲: اقلیم استان تهران	۵۸
نقشه ۲-۳: طبقات ارتفاعی استان تهران	۶۲
نمودار ۲-۱: تجزیه و تحلیل SWOT	۲۹
نمودار ۲-۲: الگوی کشت محصولات زراعی استان تهران در سال زراعی ۱۳۸۵-۸۶	۶۷
نمودار ۲-۳: سهم تولید محصولات زراعی استان تهران در سال ۱۳۸۶	۶۸
نمودار ۲-۴: مقایسه تولید محصولات زراعی استان تهران و کشور در سال زراعی ۱۳۸۵-۸۶	۶۸
نمودار ۲-۵: مقایسه تولید محصولات دامی استان تهران و کشور در سال ۱۳۸۲	۷۰
نمودار ۲-۶: جمعیت عشایر در قشلاق در شهرستان ها (سرشماری سال ۱۳۸۷)	۷۸
نمودار ۲-۷: جمعیت عشایر در بیلاق در شهرستان ها (سرشماری سال ۱۳۸۷)	۷۸
نمودار ۲-۸: جمعیت ایلات و طوایف بیلاقی استان تهران (سرشماری ۱۳۸۷)	۸۱
نمودار ۲-۹: جمعیت ایلات و طوایف قشلاقی استان تهران (سرشماری ۱۳۸۷)	۸۱
نمودار ۲-۱۰: گروههای سنی جمعیت عشایر در قشلاق	۸۲

- نمودار ۱۱-۲: گروه‌های سنی جمعیت عشایر در بیلاق..... ۸۵
- نمودار ۱۲-۲: جمعیت بیلاقی در سه دوره سرشماری..... ۸۸
- نمودار ۱۳-۲: جمعیت قشلاقی در سه دوره سرشماری..... ۸۹
- نمودار ۱۴-۲: جمعیت زیست بوم های عشایری استان تهران در بیلاق (سرشماری ۱۳۷۷)..... ۹۲
- نمودار ۱۵-۲: جمعیت زیست بوم های عشایری استان تهران در قشلاق (سرشماری ۱۳۷۷)..... ۹۲
- نمودار ۱۶-۲: میزان تعلیف دام با نوع علوفه..... ۱۰۶
- نمودار ۱-۴: وضعیت سواد پریش شونندگان عشایری..... ۱۵۹
- نمودار ۲-۴: ترکیب سنی مصاحبه شونندگان عشایری..... ۱۶۰
- شکل ۱-۲: مدل برنامه ریزی استراتژیک برایسون..... ۱۶
- شکل ۲-۲: مدل هاروارد (برایسون، ۱۳۸۱)..... ۱۷
- شکل ۱-۳: تجزیه و تحلیل SWOT..... ۱۴۰
- شکل ۲-۳: مدل مفهومی و فرآیند پژوهش..... ۱۴۲
- جدول پیوست ۱: مسیرهای کوچ..... ۲۱۸
- جدول پیوست ۲: مشخصات کانون های توسعه عشایر استان تهران..... ۲۲۳
- جدول پیوست ۳: سامانه های عشایر استان تهران..... ۲۳۶
- جدول پیوست ۴: مناطق عشایری بیلاقات، کانون هاو قشلاقات استان تهران..... ۲۳۹
- جدول پیوست ۵: سامان های بیلاقی و قشلاقی عشایر ایتان تهران..... ۲۴۱
- جدول پیوست ۶: مناطق طوایف و میزان مسافت کوچ عشایر استان تهران..... ۲۵۱
- جدول پیوست ۷: اصلاحات مورد نیاز مراتع و پوشش گیاهی عشایر استان..... ۲۵۳
- جدول پیوست ۸: اطلاعات مورد نیاز مراتع و پوشش گیاهی عشایر استان..... ۲۵۴
- جدول پیوست ۹: نتایج مشاهدات دو مرحله نمونه گیری اولیه..... ۲۵۵
- جدول پیوست ۱۰: بررسی تجزیه و تحلیل نتایج پریش نامه ها..... ۲۵۷
- جدول پیوست ۱۱: نتایج پرسشنامه های توزیع شده بین جامعه عشایری..... ۲۵۹
- جدول پیوست ۱۲: نمونه پرسشنامه تهیه شده..... ۲۶۷

پیشگفتار :

عشایر استان تهران با داشتن سابقه ۴۰۰ ساله استقرار در استان و دامداری مبتنی بر کوچ ، جایگاه بایسته خود را دارا نمی باشند. جمعیت کم خانوار های عشایر نسبت به جمعیت بالای کلانشهرهای تهران و کرج و تمرکز بخش شایان توجهی از صنایع و خدمات در استان ، سبب کم رنگ دیده شدن ساماندهی عشایر توسط بخشهای دولتی و غیر دولتی شده بود . از طرفی گسترش شهرنشینی و کاربریهای دیگر در اراضی استان ، مانع مهمی در کوچنشینی عشایر ایجاد نمود . همگام با توسعه استان در افق ۱۴۰۴ لازم بود تا استراتژی ساماندهی عشایر تا افق ۱۴۰۴ با توجه به نقاط قوت ، ضعف ، فرصت ها و تهدیدها بررسی و اتخاذ گردد . در این راستا کمیته تهیه برنامه راهبردی ساماندهی عشایر استان در افق ۱۴۰۴ در سال ۱۳۸۸ تشکیل و پس از تعیین اعضا ، برگزاری جلسات ، تهیه منابع علمی و آماری ، تکمیل جداول اطلاعات و . . . استراتژی های مورد نظر تعیین گردید . همچنین با توجه به استراتژیهای یافت شده ، برنامه های کمی و کیفی ساماندهی عشایر در دو بخش کوچ و اسکان برآورد شد . این برنامه ها پس از مشاوره با اساتید ، در دوره ۱۵ ساله و تقسیم بندی به دوره برنامه های ۵ ساله و برآورد اعتبار سال پایه ۱۳۹۰ پیش بینی و تهیه شد . منابع علمی و آماری که پایه طرح گردید ، شامل مطالعات موجود در سطوح مختلف ، مطالعه سامانه بندی سال ۱۳۷۹ ، آمار بدست آمده از اعضاء تعاونیهای عشایری استان ، گزارش مسئولین عشایری در شهرستانها از تولید ، وب سایت ادارات مرجع کشوری و استانی ، سالنامه آماری استان ، آمارنامه منتشره توسط جهاد کشاورزی استان ، فهرست بها سال ۱۳۸۸ و . . . می باشد .

در خاتمه از تلاشها و فعالیت انجام شده توسط اعضای کمیته راهبردی در تهیه آمار ، اطلاعات ، تکمیل جداول مرتبط با

برنامه و برآورد اهداف کمی ۱۵ ساله و میان مدت تقدیر و تشکر می گردد.

فصل اول:

طرح تحقیق

(کلیات)

۱-۱- بیان مسأله

زیستن به شیوه کوچندگی و عشایری یکی از قدیمی ترین روش های زندگی بشری است که برای بهره برداری از منابع طبیعی به ویژه مراتع و سازگاری با شرایط اقلیمی - جغرافیایی شکل گرفته است. در این شیوه زندگی، مسکن که یکی از مهم ترین ضروریات زندگی است به گونه ای سیار و قابل حمل به همراه این مردمان در حرکت و جابجایی بوده، اما در مقاطع مختلفی به دلایل سیاسی، امنیتی، رفاهی، خدماتی و ... یکجا نشینی و اسکان این قبایل مورد توجه قرار گرفته است. حیات اجتماعی در این سرزمین از دیرباز متأثر از روابط متقابل و زندگی توأمان سه جامعه متمایز شهری، روستایی و عشایری بوده و در این میان، جامعه عشایری همواره نقش بارز و تعیین کننده در سرنوشت سیاسی و حیات اقتصادی کشور داشته است. در استان تهران جامعه عشایری بعنوان جامعه سوم استان از حدود چهارصد سال پیش بدلائل مختلف از اکثر نقاط عشایری کشور به این استان مهاجرت کردند و بعلاوه ویژگیهای اقلیمی و جغرافیایی استان همچنان به شیوه معیشت پدران خود یعنی دامداری از طریق کوچ به مناطق بیلاقی، میانبند و قشلاقی ادامه داده اند و این روند کوچ عشایر به استان تا دهه های گذشته ادامه داشته است. با توجه به اینکه جامعه عشایری به رغم پایداری بوم شناختی و اقتصادی، در بسیاری از مناطق جهان و کشور ما تحت تاثیر جریان نوسازی شهری رو به افول نهاده و اسکان حمایت شده از سوی دولت ها شدت یافته است، با توجه به توسعه فضاهای شهری و تصرف ایلراه ها و مراتع عشایر، ضرورت برنامه ریزی راهبردی جهت تدوین نحوه برخورد با تهدیدات و استفاده از مزیتها و فرصتهای این جامعه انسانی ضروری خواهد بود. از طرف دیگر با توجه به تولیدات متنوع جامعه عشایری و بازار مصرف آن توجه به راهکارهای افزایش بهره وری تولید از دیگر موضوعات بسیار مهم این بخش از جامعه است. طبق اصول مدیریت استراتژیک در این فرآیند سازمان ها محیط های داخلی و خارجی خود را تحلیل کرده و از آن شناخت کسب می کنند، علاوه بر آن مسیر استراتژیک خود را پایه گذاری کرده، استراتژیهای خلق می کنند که آنها را برای رسیدن به اهداف تعیین شده کمک نماید و آن استراتژیها را به اجرا می گذارند، تمامی این اقدامات تلاشی است برای ارضای اعضای کلیدی تشکیلات سازمانی که تحت عنوان ذینفع ها نامیده می شوند به انجام می رسد (هریسون و جان، ۱۳۸۲، ۱۹) برای رسیدن بدین اهداف می بایست به تدوین برنامه پرداخت، یعنی تصمیم گیری در مورد اینکه چه کارهایی باید انجام شود، تجسم و طراحی وضعیت مطلوب آینده و یافتن و ساختن راهها و وسایلی که رسیدن به آن را فراهم کند (رضائیان، ۱۳۸۳، ۹۱).

عشایر استان تهران علیرغم برخورداری از سابقه چند صد ساله استقرار در استان و دامداری مبتنی بر کوچ، از جایگاه شایسته خود برخوردار نمی باشند. جمعیت کم خانوارهای عشایر در مقایسه با جمعیت بالای کلان شهرهای تهران و کرج و همچنین تمرکز بخش شایان توجهی از صنایع و خدمات در این استان، سبب کم رنگ دیده شدن ساماندهی عشایر توسط بخشهای دولتی و غیر دولتی شده است. از سوی دیگر گسترش شهرنشینی و تغییر کاربریها در اراضی استان، نیز به نوبه خود مانع مهمی در کوچ نشینی عشایر ایجاد نموده است. بنابراین سؤال اساسی در این پژوهش این است که با توجه به چالشها و توانمندیهای این جامعه، استراتژی دراز مدت ساماندهی عشایر با حفظ اشتغال مولد چیست؟

۱-۲- ضرورت پژوهش

با توجه به توسعه فضاهای شهری و تصرف ایلراه ها و مراتع عشایر، ضرورت برنامه ریزی راهبردی جهت تدوین نحوه برخورد با تهدیدات و استفاده از مزیتها و فرصتهای این جامعه انسانی ضروری خواهد بود. از سوی دیگر با توجه به تولیدات متنوع جامعه عشایری و بازار مصرف آن توجه به راهکارهای افزایش بهره وری تولید موضوع بسیار مهمی دیگر در چگونگی تدوین استراتژیهای آینده این بخش از جامعه است. مضافاً اینکه تا کنون چنین برنامه ای نیز تهیه نگردیده است.

۱-۳- اهداف طرح

گردآوری، بررسی و تجزیه و تحلیل اطلاعات به منظور تدوین راهکارهای بهینه ساماندهی عشایر استان تهران و تعیین مناسبترین و اجرایی ترین راهبرد براساس فرضیه های موجود متناسب با نتایج حاصل از ماتریس SWOT و در نتیجه تعیین پروژه های اجرایی ساماندهی عشایر.

۱-۴- چه کاربردی از انجام این تحقیق متصور است؟

این تحقیق شاخص های برخورداری حرکت عشایر استان تهران را از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب در افق ۱۴۰۴ ترسیم نموده و در نتیجه راهبرد عشایر استان مشخص می گردد.

۱-۵- استفاده کنندگان از نتیجه تحقیق

سازمان جهاد کشاورزی

تشکلهای جامعه عشایری

مدیریت امور عشایر استان

استاندارای تهران